

1944. godine, te pravilnikom o njegovu radu, što ga je bio odobrio Oblasni NOO za Slavoniju vjerojatno u vrijeme samog osnutka kazališta u drugoj polovini 1943. godine. Ovi izvještaji kao i pravilnik moći će se u perspektivi korisno upotrebiti kod sastavljanja jedne opće povijesti partizanskih kazališta.

Jedini, ali vrijedan etnografski prilog, je ing. Blažo Misita-Katušić u članku »Kratak pregled arhitekture Osijeka kroz tri stoljeća«. Uz historijat, opise i stilsku analizu najznačajnijih arhitektonskih i kulturnih spomenika Osijeka prikazao je autor u jasnom, sažetom pregledu arhitektonsko i urbanističko formiranje grada od početka 18. stoljeća do najnovijeg vremena. Članak je popraćen većim brojem zanimljivih starih fotografija osječkih ulica i arhitekture, te dvjema tlocrtima i nacrtom Osijek — Tvrđava iz 1750. godine.

Jedini, ali vrijedan etnografski prilog, dala je u zborniku prof. Zdenka Lechner obradivši nekoliko značajnijih i zanimljivih etnografskih akvizicija osječkog muzeja u posljednje vrijeme (komarnik, kićenjak, stubljike i šarenu tikvicu iz 1734. god.). Uz stručnu obradu pisac iznosi interesantne podatke o značenju i primjeni ovih predmeta u životu. Članak je popraćen sa tri table s njihovim reprodukcijama u dvobojnom offset tisku.

Jovan Gojković u natpisu »Djela starih slikara u posjedu Galerije slika u Osijeku« informira o slikama stranih slikara 18. i 19. stoljeća, što se nalaze u osječkoj galeriji, i na nekoliko strana donosi njihov kataložni popis abecednim redom prema autorima. Članku je dodano više tabla s reprodukcijama objavljenih slika.

Na kraju zbornika dali su kraće priloge: dr. Danica Pinterović o Josipu Leoviću, povodom sedamdesetgodisnjice njegova života, te o iskapanjima i arheološkim nalazima na terenu Osijeka i okolice od 1954. — 1956. godine, Zdenka Lechner o etnografskom odjelu Muzeja Slavonije, Jovan Gojković o Galeriji slika u Osijeku, dr. Kamilo Firinger o Arhivu u Osijeku, i Marija Malbaša o zamjeni publikacija Muzeja Slavonije s popisom ustanova u zemlji i u inostranstvu, s kojima je muzej vršio zamjenu knjiga od 1955. — 1957. godine.

Materijal publiciran u ovom zborniku pruža nam niz novih vrijednih kulturno-historijskih saznanja, koja će bez sumnje mnogo pridonijeti stvaranju jedne opće, cjelovite slike o kulturno-historijskoj prošlosti slavonskog teritorija. Konceptija ove publikacije kao cjeline, kvalitet radova i oprema čine ovaj zbornik zaista dostojnim prilogom počasti zaslužnog historičara dra Josipa Bösendorfera, kao i proslavi osamdecenijskog rada osječkog muzeja.

Dr. F. Buntak

IZ STAROG I NOVOG ZAGREBA

Zbornik Muzeja grada Zagreba

Pod tim naslovom izdao je Muzej grada Zagreba prilikom 50-godišnjice svog opstanka zbornik članaka, od kojih neki prikazuju povijest i značenje samog muzeja, a drugi obrađuju teme iz prošlosti i sadašnjosti Zagreba. Ta publikacija, veoma uspješna po sadržaju i po likovnoj opremi, dala je mnogo vrijednih priloga, koje će sa zanimanjem čitati ne samo prijatelji muzeja nego svatko, koji će poželjeti da bolje upozna Zagreb.

U doba rimskog carstva nalazilo se na području Zagreba naselje zvano res publica Audautoniensium. Arheolog Ivica Degmedžić tumači potanko, upravo s obzirom na šire krugove čitalaca, kamene spomenike s likovnim prikazima i s natpisi-

ma, koji su se sačuvali iz tog vremena, te pomoću njih opisuje život tog kraja u ono doba.

Društvene sukobe u srednjovjekovnom Zagrebu iznosi radnja Tome Čubelića o borbama protiv crkvene desetine u XIV. stoljeću, a dr. Ana Deanović prikazala je u studiji o srednjovjekovnim zidnim slikarijama na području Zagreba udio talijanskih umjetničkih škola u postanku tih djela te veoma visoku razinu, što ju posvjedočuju sačuvane umjetnine te skupine.

Dr. Franjo Buntak objavljuje dosad nepoznate tlocrte iz vremena oko 1770. godine zgrada oko Markovog trga, nekadašnje kapele sv. Uršule i susjednog arsenala.

Pomoću arhivskih podataka i tih nacрта istražio je dr. Buntak povijest čitavog niza građevnih spomenika starog Zagreba. Josip Ladović proučio je osobitosti stare stambene arhitekture Opatovine, upozorio je na razloge, koji su stvorili oblik tog naselja, i istakao je značajke najstarijih sačuvanih tipova kuća u toj ulici.

Kraj palače Oršić stoji u Matoševoj ulici br. 5 mala kuća iz 1738. godine. Branko Lučić pazio je u toj djelomice još drvenoj purgarskoj kući Gradeca zanimljive tradicije srednjovjekovne arhitekture Zagreba. Mnoge značajke društvenih zbivanja u Hrvatskoj u vrijeme posljednjeg decenija 18. stoljeća i prvih decenija 19. stoljeća razabrao je Krešimir Nemeth u arhivskoj građi o slušačima onodobne najviše škole u Hrvatskoj, zagrebačke Akademije.

Povijest građevina izvedenih u Maksimiru četrdesetih godina 19. stoljeća u stilu klasicizma, obradila je Draginja Jurman-Karaman upoznavajući nas ujedno i sa majstorima, koji su stvorili ta djela, što mogu dostojno reprezentirati arhitekturu Zagreba tog doba.

Nekoliko zanimljivih zgrada iz tog vremena sačuvalo se i u Tuškancu i na Cmroku, gdje je imućnije građanstvo Zagreba tada počelo podizati ladanjske kuće i uređivati vrtove. Dr. Lelja Dobronić istražila je te spomenike i opisala prilike u kojima su oni nastali.

Kako su radili zagrebački slikari, kipari i drugi majstori prve polovice 19. stoljeća iznosi dr. Anđela Horvat prema novoutvrđenim djelima Mihaela Šlehte, Franje Marša i niza obrtnika raznih struka.

Društvene prilike i kulturno stanje Zagreba tog doba dopunjuju podaci iz zagrebačke štampe 1856. godine u vezi sa radom slikara Vjekoslava Karasa. Dr. Anka Simić-Bulat, autor iscrpne monografije o Karasu, željela je tom građom istaći podršku, koju su nastojali pružiti zagrebački novinari onog vremena umjetniku u borbi za opstanak.

Kakve poteškoće su onemogućivale rodoljubnom Antunu Jakiću šezdesetih godina 19. stoljeća izdavanje ekonomskog časopisa »Sidro« prikazala je dr. Miroslava Despot, a Olga Klobučar obradila je povijest prve zagrebačke tvornice kamenine od 1828. do 1888. godine koristeći mnoge arhivske podatke i same proizvode sačuvane u nekoliko muzejskih zbirki.

Clanci dra Rudolfa Bičanića prikazuju razvitak Zagreba kao najvećeg industrijskog grada Jugoslavije, a Mirjana Gross iznosi kako se odigravala borba zagrebačkih radnika za sindikate u jednom raz-

doblju tog razvitka, od 1890. do 1895. godine.

Niz manjih članaka Slave Ogrizović obrađuje život Zagrepčana-partizana u doba okupacije, ilegalnih suradnika borbe otpora u samom gradu i na terenu.

Ing. Mladen Fučić bavi se pitanjem budućeg rješenja transversale, koja bi spojila Gornji grad s Kaptolom tako, da bi omogućila razgledanje spomenika prošlosti u neprekinutom kontinuitetu pod što povoljnijim uvjetima.

Taj sažeti prikaz sadržaja drugog dijela jubilarnog zbornika Muzeja grada Zagreba pokazuje kako su raznovrsne, važne i zanimljive teme iz povijesti Zagreba objavljene u tim radnjama, koje će kroz dugo vrijeme biti vrijedna pomagala za studij tih zbivanja u prošlosti Zagreba. prošlosti Zagreba.

Pored toga su u prvom dijelu tog zbornika članovi kolektiva Muzeja grada Zagreba i nekoliko vanjskih suradnika obradili povijest samog muzeja i opisali značenje pojedinih njegovih odjela.

Razvoj te ustanove kroz 50 godina pokazuje u studiji direktora dra. F. Buntaka različitost uvjeta rada i napretka u razdoblju prije 1945. godine i nakon revolucije. Osnivači i prvi stručni radnici tog muzeja prvih godina vršili su svoje dužnosti besplatno i uspjeli skupiti mnogobrojne i vrijedne darove historijske građe o Zagrebu iz širokog kruga darovatelja. Neprikladne i tijesne prostorije Kamenitih vrata zamijenile su kasnije vlažne i opet nedostatne dvorane donjeg dijela Umjetničkog paviljona. Tek 1946. dobiva muzej prikladne prostorije u Opatičkoj 8, a zatim još bolje u Opatičkoj 20. U tom novom razdoblju povećao se ne samo broj stručnog nego i ostalog osoblja ustanove, osigurana su znatna sredstva za nabavu muzejskih predmeta, za uređenje zbirki, za prosvjetni i za znanstveni rad. Tako je omogućen i nov, savremen postav izložaka, a društveno upravljanje u tom muzeju ostvareno muzejskim vijećem mnogo je pridonijelo rješavanju novih zadataka i donošenju novog statuta, u čemu uprava muzeja vidi vanredne izgleda za dalji napredak ustanove.

Dvije studije Krešimira Nemetha i dr. Anđele Horvat u nekadanjim direktorima tog muzeja Emiliju Laszowskom i Đuri Szabou iznose iskreno, kritički rezultate njihova rada, naglašavajući dragocjene njihove priloge kako razvoju te ustanove tako i povijesti Zagreba i sačuvanju njegovih historijskih spomenika ne samo u muzeju nego i izvan njega.

Historičarka umjetnosti Marija Hanževački, koja je kao kustos Muzeja grada

Zagreba tri godine surađivala s prof. Szabom na izvršavanju zadataka te ustanove u doba II. svjetskog rata posvetila je velik dio svog djelovanja borbi protiv fašizma kao član ilegalnih komunističkih organizacija. Ubijena je od ustaša. Njeno biće i njen rad prikazala je Zdenka Munk osjećajnim pijetetom i prijateljskim poznavanjem.

Cjelokupan rad komunističke partije i drugih antifašističkih boraca u Zagrebu za vrijeme okupacije i u razdoblju istjerivanja okupatora i ustaša predočuje u glavnim crtama odjel Narodne revolucije u Muzeju grada Zagreba. Veoma opsežna, dokumentarna građa tog odjela izložena je tek manjim dijelom, koji sažeto iznosi bitne značajke tog razdoblja, a sadržaj pojedinih skupina te građe, koja je većim dijelom spremljena u arhivu muzeja, opisao je Dušan Korać u članku, koji može poslužiti kao vodič izložbenim prostorijama tog odjela i kao putokaz onima, koji bi željeli potanje proučavati i objavljivati tu građu.

Povijest grada Zagreba važna je nastavna jedinica u našim školama. Koliko pridonosi muzej zornoj obuci te teme vidi se iz članka dr. Lelje Dobronić.

Razvitak i značenje stručne biblioteke i fotografskog ateliera muzeja opisali su rukovodioci tih odjela Milica Stilinović i Vladimir Guteša.

Muzej se nalazi u nekadanjoj zgradi samostana klarisa, ukinutog 1782. godine. Konzervator Draginja Jurman-Karaman objelodanjuje nekoliko tlocrta skupine zgrada tog samostana i povezuje ih s rezultatima studija arhivskih podataka u povijesti čitavog kompleksa s naročitim obzirom na preinake, koje su izvršene u prošlosti na sadanjoj muzejskoj zgradi kao i na novije konzervatorske zahvate, koji bi željeli omogućiti da dođu do izražaja osobite značajke te, jedne od rijetkih sačuvanih zagrebačkih građevina 17. stoljeća.

Bogat sadržaj oba dijela te knjige opravdava izdašnu materijalnu pomoć, koju su dale narodne vlasti za tu publikaciju, jer je ona zaista dala — kako je naglasio predsjednik muzejskog vijeća ustanove Vladimir Tkalčić u predgovoru zbornika — vrijedan prilog otkrivanju i upoznavanju ekonomske, socijalne, političke, kulturne i umjetničke prošlosti Zagreba.

Dr. I v a n B a c h

GRADSKI MUZEJ VUKOVAR

Prospekt-vodič na boljem papiru u dvije boje, sa ilustracijama.

Kompleksni muzej zavičajnog tipa u Vukovaru osnovan je nakon Oslobođenja god. 1946. odlukom Narodnog odbora, koji time realizira davne želje Vukovaraca, a god. 1954. mogao je taj muzej biti već i otvoren, da posluži narodu u kulturno-prosvjetnoj izgradnji.

Lijepa barokna zgrada, koju je Narodni odbor darovao muzeju god. 1950., doskora je postala pretijesna za obilje materijala. U prizemlju se nalazi zbirka NOB, s oružjem, zastavama i mnoštvom dokumenata. U prvom katu ruedaju se dvorane s predhistorijskom zbirkom, rimskim nalazima, staroslavenskim, odnosno starohrvatskim predmetima, prikazom razdoblja feudalizma i dijelom bogate zbirke cehova. Ima tu stilskog pokućstva, portreta, arhivalija, djela naših likovnih umjetnika, pa i nešto ikona, te napokon dokumentarnog ma-

terijala radničkog pokreta, a jedna je prostorija rezervirana za povremene muzejske izložbe.

Ovaj, i ako kratak, skroman vodič kroz muzej u Vukovaru, koji je ukusno uredio A. E. Brlić o 10-god. rada, nije tako neznačajan prilog upoznavanju naših muzeja, pa će iskreno obradovati svakog prijatelja muzeja. I samo bi jednu misao trebalo ovdje istaknuti, koju je u pogovoru ovog vodiča iznio njegov urednik, a to je konstatacija o bogatoj kulturnoj baštini skupljenoj u našim muzejima i »neoborivoj dokumentaciji za visoko kulturno značenje našega zavičaja u svim razdobljima...«, da nismo tako nezatni i sićušni, da nismo zaostali — samo to naše kulturne blago moramo upoznati i cijeniti. A to je upravo, što se uvijek naglašava, kulturno-prosvjetna misija naših muzeja.

N. D o m j a n i ć